

Aan Burgemeester, wethouders en gemeenteraadsleden van gemeente Wijdmeren
Postbus 190,
1230 AD Loosdrecht

CC Ruimtevolk
CC Provincie Noord-Holland

Betreft: zienswijze Omgevingsvisie

's-Graveland/Ankeveen, 09-03-2021

Geacht College en Gemeenteraadsleden,

De Gemeente Wijdmeren heeft getracht burgers te betrekken bij de formulering van de toekomstige omgevingsvisie door het bureau Ruimtevolk enkele werkateliers te laten organiseren. De betrokkenheid van burgers is zeer beperkt gebleven gezien het kleine aantal deelnemers. Ondernemers en organisaties, ook van buiten onze gemeente, waren in meerderheid vertegenwoordigd.

De Vereniging Historische Buitenplaatsen 's-Graveland (VHBG)¹ geeft hierbij haar zienswijze op de omgevingsvisie om te voorkomen dat een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Nederland en in het bijzonder onze gemeente onderbelicht blijft bij het vaststellen van deze visie.

Het oorspronkelijke 's-Graveland is een unieke ontginning uit de 17de eeuw en ligt op de grens van de Utrechtse heuvelrug (arme zandgrond) en de veengronden van de Vechtstreek. Het gebied werd bij de ontginning in 27 gelijke kavels verdeeld onder rijke Amsterdamse kooplieden en notabelen aan de oostzijde van de 's-Gravelandsevaart en drie aan de westzijde. De kavels werden grotendeels afgegraven. Het zand ging via de 's-Gravelandsevaart naar Amsterdam om de grachtenhuizen op te bouwen. Afval uit Amsterdam werd op de afgegraven percelen gestort waardoor deze vruchtbaar werden. Men ontdekte dat het in 's-Graveland beter toeven was dan in Amsterdam waar vooral in de zomer de stank ondraaglijk kon zijn. De eerste buitenplaatsen² werden in de 18de eeuw gebouwd en uitgebreid met parken waarin prachtige zichtlijnen. In 1986 heeft het Rijk het grootste deel van 's-Graveland als beschermd dorpsgezicht aangewezen. De historie van 's-Graveland is uniek en van groot algemeen belang (zeker binnen de Metropool Regio Amsterdam) en worden ook wel de "Tuin van Amsterdam" genoemd.

¹ Bewoners van en geïnteresseerden in de buitenplaatsen aan de 's-Gravelandsevaart

² Een complex historische buitenplaats is een elkaar versterkend ensemble van gebouwd en groen erfgoed (bos/park/vijver/sier-moestuin/muur) erfgoed;

Historische buitenplaats landgoederen/parken worden beschermd door de Natuurschoonwet³ en de Erfgoedwet⁴. Het oude centrum van Amsterdam is Unesco Werelderfgoed, een status waarvoor de buitenplaatsen, evenals in Heemstede, ook voor in aanmerking willen komen. De optimale situatie is de combinatie van tuin, huis en interieur, alles in de oorspronkelijke stijl. Gebruik van historische buitenplaatsen als kantoren met TL buizen en andere moderniteiten veroorzaken aantasting van de volledige historische beleving en verdwijnen van de ziel. Veel is al verloren gegaan. Reden te meer om dat wat over is krachtig te beschermen en te behouden.

De Nationale Monumentenorganisatie is van mening dat particuliere bewoning de beste manier van instandhouding en bewaren voor toekomstige generaties is. Een gebruiksvorm die zo dicht mogelijk de oorspronkelijke benadert verdient dan ook de voorkeur waarbij adspirant bewoners geïnformeerd zullen moeten worden dat de geschiedenis van het huis om een stijlvolle bewoning vraagt met een harmonieuze uitstraling naar buiten toe. Schaepenburg, Boekesteijn en Gooilust missen de uitstraling van de glorie van weleer doordat ze de functie van kantoor hebben. De Buitenplaatsen hebben alleen al door hun aanwezigheid een museumfunctie. Dit zou verder gecultiveerd moeten worden door de buitenplaatsen aan belangstellenden te tonen in de volle schoonheid van weleer. De unieke historische buitenplaats Trompenburgh is van een groot deel van zijn biotoop⁵ ontdaan door bebouwing van de voorheen vrije zichtlijn. Wat Tromp zag als hij bovenop het terras stond kan niet meer gedemonstreerd worden. De prachtige tuinen eromheen zijn verdwenen. Zo'n uniek ensemble had beschermd moeten worden. Tot op heden is het uitzicht, de biotoop, voor Boekesteijn en Schaepenburg beschermd zoals dat overal zou moeten gelden. De moderne Villa Labora gebouwen met zonnepanelen doen afbreuk aan de buitenplaats Boekesteijn.

Met zorg hebben we gelezen dat in de plannen voor de omgevingsvisie bijna onbegrensde uitbreidingsmogelijkheden geboden worden aan ondernemers. Zelfs in het Industrierrein De Slenk dat vrijwel tegenover Boekesteijn en Schapenburg ligt (de zo belangrijke biotoop) zou hoger gebouwd mogen worden. Om de historie eer aan te doen zou het hele industrierrein met een hoge bommenrij omzoomd moeten worden waarboven gebouwen niet mogen uitsteken. Het erfgoed wordt dan ondersteund. Ten zuiden van het weidegebied voor Boekesteijn en Schaepenburg staan drie historische buitenplaatsen, de buitenplaatsen Smyrna, Villa Nova en Berg en Vaart. Berg en Vaart (1779) is de enige historische buitenplaats waar zowel het oorspronkelijke huis als park/siertuin nog aanwezig zijn. Hogere bouw in De

³ Landgoed: een geheel of gedeeltelijk met natuurterreinen, bossen of andere houtopstanden bezette onroerende zaak - daaronder begrepen die waarop een buitenplaats of andere, bij het karakter van het landgoed passende, opstallen voorkomen - voor zover het blijven voortbestaan van die onroerende zaak in zijn karakteristieke verschijningsvorm voor het behoud van het natuurschoon wenselijk is

⁴ <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/instandhoudingsplicht-rijksmonumenten.-een-handreiking-voor-gemeenten>

⁵ Provincie ZH: De buitenplaatsbiotoop valt niet samen met het beschermd complex. De biotoop is meestal groter dan de oppervlakte van het beschermd complex, omdat zichtlijn(en), panorama, blikveld en basisstructuur erin vallen. Bij de biotoop gaat het om de elementen die in onderlinge samenhang de buitenplaats als historisch-landschappelijk en historisch-bouwkundig fenomeen 'leesbaar' maken, kortom om de buitenplaats met de ruimtelijke context. Provincie Utrecht: Een geografisch informatiebestand (GIS) waarin de cultuurhistorische structuurdragers van buitenplaatsen op kaart zijn gezet (huizen, bijgebouwen, lanen, waterpartijen, enz.), dat bedoeld is als kennis- en informatiebron bij het opstellen van ruimtelijke plannen. Het laat zien dat een buitenplaats meer is dan een hoofdhuis aan de weg, zodat ook de omgeving en invloedssfeer van een buitenplaats in beeld zijn wanneer hiervoor plannen mochten worden ontwikkeld (p. 7).

Slenk zou ook de biotoop van deze drie buitenplaatsen ernstig verstoren. Berg en Vaart, Villa Nova, de hygiënische boerderij Berg en Vaart, de buitenplaats Smyrna en de oude remise van de paardentram vormden destijds een geheel met tientallen hectaren weiland. Ook de 's-Gravelandsevaart, de oude trekvaart, hoort bij deze geschiedenis. De Gemeente heeft de westzijde van de vaart tot op heden verwaarloosd en onterecht niet meegenomen in de beschermde status van de landgoederenzone.

Lang niet alle ondernemers en werknemers komen uit Wijdmeren en kennen de historie van 's-Graveland en de andere dorpen van Wijdmeren niet. Wie gekozen heeft om hier te gaan wonen of er altijd gewoond heeft zal zich bewust zijn van dit unieke gebied en zal willen dat het historisch erfgoed beschermd wordt. Het zou de gemeente sieren om voor de volle 100% achter de historie te gaan staan. Het willen dempen van een deel van de vaart voor het plan Zuidsingel Fase 8, de verkeersaanpassingen bij de Smidsbrug en andere dorpsgezicht verstorende plannen werpen de vraag op of beleidsmakers wel voldoende doordrongen zijn van het belang van het bijzondere lokale cultureel erfgoed.

We vragen u met klem rekening te houden met bovengenoemde historie en dit mee te laten wegen in toekomstige beslissingen voor de omgevingsvisie. Indien gewenst kunnen wij u van aanvullende informatie voorzien; het organiseren van een bezoek aan de particulier bewoonde buitenplaatsen door het college en raadsleden is mogelijk.

Graag zouden wij van vernemen welke stappen genomen gaan worden om ons culturele erfgoed te behouden⁶ en wat wij als vereniging nog meer kunnen doen om dit meer onder de aandacht te kunnen brengen.

Samenvatting bij Zienswijze Omgevingsvisie

- De geschiedenis speelt een grote rol bij de landgoederen/buitenplaatsen aan weerszijden van de 's-Gravelandsevaart.
- De museale buitenplaatsen zijn uniek: er zijn er nog maar 8 van de 30 over die privé bewoond worden (de oorspronkelijke historische gebruiksvorm).
- De bijbehorende tuin/parken met zichtlijnen (biotoop) dienen met zorg in stand gehouden te worden.
- Veranderingen aan deze Rijksmonumenten (zowel extern als intern) moeten passen in een historisch verantwoorde visie.
- In de omgevingsvisie dienen bovenstaande punten te worden meegenomen.

Hartelijke groet,

Erik L. Greve, voorzitter
Vereniging Historische Buitenplaatsen 's-Graveland
Cannenburgeweg 17-19
1244RE Ankeveen

⁶ <https://www.vphb.nl/wordpress/buitenplaatsen/cultuurhistorisch-erfgoed/>